

CSOMA MÓZES

KOREAI HADIÁRVÁK ÉS VENDÉGDIÁKOK MAGYARORSZÁGON AZ 1950-ES ÉVEKBEN

Az 1950-es években csaknem ezer észak-koreai fiatal tartózkodott Magyarországon. Először fordult elő, hogy egy ekkora létszámú kelet-ázsiai közösség került hazánkba, majd éveken keresztül itt tartózkodott. A magyar lakosság nagy része ekkor találkozhatott először a távol-keleti kultúrkörből érkezőkkel. Évtizedekkel később, a kelet-európai rendszerváltozások időszakában többen nyilatkoztak arról, így például Göncz Árpád köztársasági elnök, Mészöly Miklós író, Györiványi Sándor munkaügyi miniszter és Gosztonyi Péter történész, hogy másoktól hallottak az 1956-os forradalomban a felkelők oldalára álló és harcoló észak-koreai diákokról. 2011-ben Osváth Gábor kollégám korábbi kutatásait folytatva levéltári dokumentumok, valamint az elérhető szemtanúk visszaemlékezései alapján kezdtem el rekonstruálni a koreai hadiárvák és vendégdiákok történetét, valamint az 1956-os forradalomban játszott szerepüket.

2011 októberében – az 1956-os forradalom kitörésének 55. évfordulóján – Osváth Gábor kollégámmal közösen egy háromoldalas cikket jelentettünk meg a *Magyar Nemzet* című napilap ünnepi mellékletében, amelyben közreadtuk kutatásaink addigi eredményeit.¹ A cikkben továbbá egy felhívást tettünk közzé, amelyben arra kértük az idősebb olvasókat, hogy osszák meg velünk a koreai hadiárvákkal és vendégdiákokkal kapcsolatos személyes emlékeiket. Ennek hatására számos megkeresést kaptunk, az elkészített interjúk alapján pedig 2012-ben a budapesti L’Harmattan könyvkiadó, majd 2013-ban a szöuli Jimoon Dang kiadó gondozásában monográfiát publikáltam a kutatások eredményeiről. A könyvek hatására újabb megkeresések érkeztek idős szemtanúk részéről. Jelen tanulmány az elmúlt évek során összegyűjtött információk tömör összefoglalását tartalmazza.²

¹ Csoma–Osváth 2011: 21, 30–31. A szerző köszönetet mond Osváth Gábor főiskolai docensnek a cikk elkészítéséhez nyújtott segítségéért.

² A szövegben szereplő koreai tulajdonnevek átírása a McCune–Reischauer-féle rendszer szerint történt, ugyanakkor egyes különleges esetekben az 1950-es évek elején alkalmazott átírást használom. Így Kim Ir Szen (Kim Il-sung) észak-koreai pártfőtitkár, Pak Den Áj (Park Jong-ae) észak-koreai politikusnő, valamint Zang Gi Hong és Rim Zang Dong egykori vendégdiákok neve a régies átírás szerint szerepel.

A koreai háború és Magyarország

A koreai háború kitörését követően a többi szocialista országhoz hasonlóan Magyarországon is nagyarányú szolidaritási mozgalom indult a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK, Észak-Korea) megsegítésére, amit az Országos Béketanács és a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szervezett. Az első tömeggyűlésre 1950 júliusában került sor, amelynek során határozati javaslatot hirdettek a KNDK támogatásáról és a szocialista termelés fokozásáról. A támogatás konkrét formába öntésére Rákosi Mátyás, a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkára a következőképpen emlékezett vissza:

Én beszéltem a budapesti koreai követtel és felvettem neki, hogy állítsák össze a magyar viszonyok ismerete alapján azokat az árukat és anyagokat, amelyeket mi Magyarországról szállítani tudnánk. Megérdeklődtem, hogy hogyan áll Észak-Korea modern kórházak tekintetében, s azonnal felajánlottam, hogy a Magyar Népköztársaság ilyen tábori kórházat küld oda. Beszéltem ezekről a kérdésekről Sztálinnal, aki a kórház küldését és általában az anyagi támogatást helyeselte s közölte, hogy a Koreának szánt szállítmányokat a Szovjetunió ingyen fogja továbbítani.³

A magyar kormány tehát egy hadikórház felszerelését és kiküldését határozta el, az első orvos-egészségügyi csoport 1950. július 20-án indult el a Távols-Keletre. Ettől kezdődően a hazai mindennapokat két új jelszó határozta meg: „El a kezekkel Koreától!”, „Megsegítjük Koreát!” Az utóbbi jegyében ország-szerte széleskörű gyűjtés vette kezdetét. Ezzel párhuzamosan a munkahelyeken koreai békeműszakok kezdődtek a termelés fokozása érdekében, majd 1950 szeptemberétől sor került szeretetsomagok küldésére is.

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége által vezetett szolidaritási mozgalom a háborús körülmények között állandó életveszélyben lévő koreai gyermekek megsegítésére is kiterjedt. Ennek részeként a többi kelet-európai szocialista országhoz hasonlóan Magyarország is vállalta, hogy a háborús események idejére több száz koreai gyermeket fogad be. A *Szabad Nép* című pártlap eközben napi rendszerességgel számolt be a koreai helyzetről, majd 1951 augusztusában tudósítót is küldtek a KNDK-ba. Méray Tibor újságíró a korszak közhangulatára jellemző riportokban és könyvekben számolt be a koreai lakosság nélkülözéseiről, a koreai és a kínai fegyveres erők sikereiről. A helyszíni tudósításaiért Kossuth-díjjal kitüntetett újságíró később szembefordult a pártállami rendszerrel, majd 1956 novemberében elhagyta Magyarországot. E sorok írója 2012 decemberében felkereste párizsi otthonában az idős író-

³ Rákosi 1997: 832.

újságíró, aki koreai tapasztalatait elmesélve kitért a koreai hadiárvak megsegítésére is. Miként Méray Tibor elmondta, a koreai tudósítói munkájáért kapott külügyminisztériumi napidíját a hadiárvak támogatására ajánlotta fel, valamint a Kossuth-díjjal járó 20 ezer forintos jutalmat is átadta a budapesti koreai nagykövetnek, hogy ruhákat és lábbeliket vásároljon a hazánkba érkezett koreai gyerekeknek.⁴



1. A koreai hadiárvakat támogató korabeli szakszervezeti bélyeg
(Forrás: a szerző gyűjteménye)

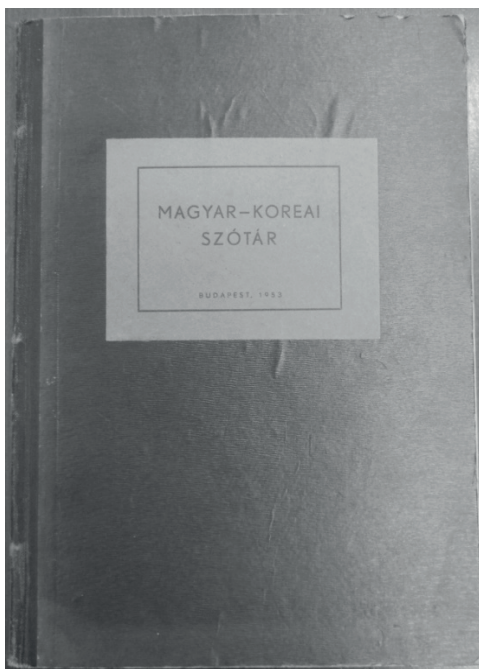
A budapesti Kim Ir Szen Iskola létrejötte

1951 novemberétől 200 észak-koreai hadiárva – 158 fiú és 42 lány – érkezett Budapestre, akiket a Szabadság-hegyen lévő Erdei Iskola épületében helyeztek el. Az intézmény rövidesen a Kim Ir Szen Iskola nevet vette fel.⁵ A diákok tanmenetét a hazai tankönyvek alapján a koreai oktatók állították össze. Ennek megfelelően a gyerekek a koreai nyelv és irodalom, a matematika, a történelem, valamint a földrajz-természetről tanultak anyanyelvükön tanulhattak. Mivel az otthonról hozott tankönyvek csak korlátozottan álltak rendelkezésre, az oktatás alapvetően az órai jegyzetek használatára épült. A kezdeti időkben komoly nyelvi nehézségek adódtak, ugyanis a koreai nevelők közül csupán az

⁴ A szerző beszélgetése Méray Tibor író-újságíróval Párizsban, 2012. december 16.

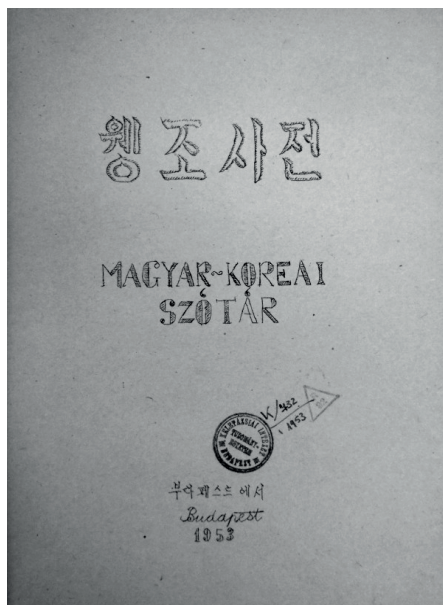
⁵ Kim Ir Szen (Kim Il-sung, 1912–1994): észak-koreai kommunista politikus. A japán gyarmati uralom időszakában Mandzsukuó bábállam területén harcolt a japánok ellen, majd átkölt a Szovjetunióba. 1945-ben a szovjetek a koreai ügyek kulcsfigurájaként tekintettek Kimre, aki a létrejövő (Észak-) Koreai Munkapárt első embere lett. 1948-tól a KNDK miniszterelnöke, majd 1972-től a KNDK elnöke. Uralmát a szélsőséges személyi kultusz, valamint a Kim család dinasztikus hatalmának megteremtése jellemezte.

egyik beszélt oroszul. A kommunikációs problémák csökkentése érdekében a diákok magyar nyelvtanára a Petőfi Sándor Gimnáziumban tanító Sövény Aladár lett, aki még a második világháború előtt japánul tanult Pröhle Vilmos szemináriumában. Mivel a Koreai-félszigeten egészen 1945-ig a japán volt a hivatalos nyelv, az észak-koreai diákoknak nagy segítséget jelentett Sövény Aladár japán nyelvismerete. A diákok a tanár vezetésével 1953-ban egy 14 ezer szavas magyar–koreai szótárt állítottak össze, ami aztán a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában megjelent első távol-keleti nyelvű szótár alapja lett.



2. A magyar–koreai szótár első változatának borítója
(Forrás: az ELTE BTK Távol-keleti Intézetének tulajdona)

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok szerint a Kim Ir Szen Iskola tanulóinak napi beosztása meglehetősen katonás volt. Az ébresztőre reggel 6 órakor került sor, majd a mosakodás és a reggeli torna után 7 óra 30 perckor a reggeli következett. Pontosan 8 órakor elkezdődött a tanítás, ami délután 13 óráig tartott. Ezt követően a diákok megebédeltek, majd 14 és 16 óra között szabadfoglalkozással tölthették az időt. Ezután a tanulószobában írták meg házi feladataikat és készültek fel a másnapi órákra. Este 19 órakor vacsoráztak,



3. A magyar–koreai szótár első változatának kézzel készített címlapja
(Forrás: az ELTE BTK Távol-keleti Intézetének tulajdona)

majd a fürdést követően 21 óra 30 perckor kellett lefeküdniük. A tanulók szórakoztatásáról a szombat esténként sorra kerülő filmvetítés gondoskodott.⁶

1952 júniusában a Külügyminisztérium összefoglalta a Kim Ir Szen Iskola első tanévének tapasztalatait, amelyek nem bizonyultak kizárólag pozitívnak. Bár a koreai diákok jó átlageredményeket értek el, a magyar nyelv elsajátításával kapcsolatosan komoly nehézségeik mutatkoztak. Mialatt a koreai diákok nagy része a nyári szünidő idejére a Balatonra utazott, a Közoktatásügyi Minisztérium a budapesti koreai követséggel egyeztetve igyekezett megoldást találni a problémára. Végül is úgy döntöttek, hogy a Kim Ir Szen Iskolát az új tanévtől kezdődően már csak diákotthon jelleggel fogják fenntartani, a tanulókat pedig szétosztják a környező általános iskolák és gimnáziumok osztályai között. Továbbá a magyar nyelvtudás gyors fejlesztése érdekében úgy határoztak, hogy a koreai diákok felmentést kapnak a heti három orosz nyelvóra alól. Miként a Külügyminisztérium 1952 szeptemberi jelentéséből kiderül, a koreai tanulók az új tanévet már a magyar általános iskolákban és gimnáziumokban kezdték meg.⁷

⁶ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

⁷ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

Az egyik kiválasztott intézmény a budai Petőfi Sándor Gimnázium volt, amelynek magyarnyelv- és irodalomtanára a már említett Sövény Aladár volt. Nem sokkal később a Petőfi Sándor Gimnáziumban kezdett magyar nyelvet és irodalmat tanítani Nemes Nagy Ágnes költő is, aki évtizedekkel később a következőképpen emlékezett vissza koreai növendékeire:

Hogy bonyolultabb legyen a dolog: ott ültek az osztályban a koreai diákok is. Ki emlékszik rájuk? Ki emlékszik arra a ferde szemű csoportra? A koreai háborúban összegyűjtöttek egy csomó észak-koreai hadiárvát, elhagyott gyereket, és szétosztották őket a közép-európai országok között. Mi is kaptunk egy csoportot; fent laktak a Szabadság-hegyen, egy szép villában, az volt az internátusuk. Némi nyelvi előkészítés után beömlesztették őket különféle iskolákba. Mindez voltaképpen helyénvaló volt. Csak – sajna – gőzölgött belőle az a tökéletesen elhibázott, parancsra rendelt, agitprop jószágosság. A koreaiak megjelenésével az iskolában elkezdődött beláthatatlan nehézségeink sora. Hiszen alig gagyogtak valamit magyarul; nekünk – ritka szerencsénkre – akadt egy tanártársunk (hadd álljon itt a neve: Sövény Aladár), aki valamikor, hobiból, foglalkozni kezdett a távol-keleti nyelvekkel, kínaival, japánnal, majd áttért a koreaira. Ő lett az új fiúk pásztora. De pásztoroltuk őket mindnyájan, nagy tömegű különórát nyújtva okulásukra. Életkoruk is eltérő volt; akadtak köztük piciny termetű fiúcskák, gyönyörű keleti babák, simogatni való kisdedképükkel, és akadtak magas, szikár, fiatal férfiak, korán megvésett arcuk furcsán komorlott a kamaszfejek fölött. [...]

Közben micsoda életsorsok a keletiek mögött! Az egyik gyerek, véletlenül belekeveredve a tűzvonalba, sebesült öccsét hátára vette, és elküszött vele valami csöndesebb zugba. Mire odaért, öccse – a hátán – halott volt. Ilyenek jártak hozzánk iskolába. A legmeghökkenőbb az volt, hogy ezek a fiúk tanultak. Tanultak és tanultak. Nem csak diáktársaik, mi, tanárok is tátott szájjal bámultuk, micsoda feszült vaserővel küzdik magukat előre nehéz, finnugor nyelvünkben. Dolgoztak éjjelnappal, mint a megszállottak. Az egyik zseniális kölyök még a Lear királyt is elolvasta, éppen Vörösmarty gyönyörű, de nyelvileg komiszul nehéz fordításában. – Miért olvastad el, K. O.? – kérdeztem tőle. – Mondtam, hogy nektek nem kell elolvasnotok. – De azt is tetszett mondani – felelte választékos magyarsággal –, hogy Shakespeare elsőrendű európai érték, és hogy a fordítás kiváló. Én két európai nyelven tudok: oroszul és magyarul. Gondoltam: magyarul olvasom Shakespeare-t.⁸

⁸ Nemes Nagy 2004: 169–172.

Koreai ösztöndíjas egyetemisták érkezése

Az ösztöndíjas egyetemisták első csoportja 1952 januárjában érkezett meg: a 21 fős csoport – 18 fiú és 3 lány – szinte közvetlenül a frontról érkezett. A megérkezett koreai hallgatókat először orvosi vizsgálatnak vetették alá, ami az egyik lánynál azonnal tbc-t állapított meg, így őt a Szabadság-hegy tetején lévő szanatóriumba vitték. A magyar hatóságok gondoskodtak a koreai ösztöndíjasok ruházatának kiegészítéséről is: köznapi viseletre egy rend szürke ruhát kaptak, alkalmi viseletre pedig egy sötétkéket. Ezen kívül mindenki kapott egy bundabéléses felsőkabátot is.⁹ A koreai diákok havonta 728 forintos ösztöndíjat kaptak, amiből a lakhatásért és a kosztért 328 forintot kellett befizetniük. Költőpénzként tehát 400 forintjuk maradt.¹⁰

A Külügyminisztérium 1952. április elsejei összefoglalója beszámol arról, hogy a budapesti koreai nagykövetség jegyzékben fordult a magyar kormányhoz, amelyben további koreai ösztöndíjasok fogadásának lehetőségéről érdeklődtek. A dokumentumokból kiderül, hogy a Külügyminisztérium a Közoktatásügyi Minisztériummal egyeztetve arra jutott, hogy a magyar állam annyi ösztöndíjast hajlandó fogadni, amennyit csak a koreai fél akar. A magyar javaslat szerint az ösztöndíjasok maguk dönthettek volna arról, hogy tanulmányaikat melyik technikumban vagy egyetemi szakokon kívánják folytatni. Kwon O-dok budapesti követ a megbeszélések folyamán 100 diák fogadására tett javaslatot.¹¹ Miként a Külügyminisztérium egyik leiratából kiderül, a koreai ösztöndíjasok térítésmentesen jutottak hozzá a tanulmányaikhoz szükséges eszközökhöz. A rajzkészletekből, vonalzókból, körzőkészletekből, valamint logaritmustáblázatokból álló listát a budapesti észak-koreai nagykövetség állította össze, amit a Külügyminisztérium egyenesen a Közoktatásügyi Minisztériumba továbbított, ahonnan utasították az oktatási intézmények tanulmányi osztályait az eszközök beszerzésére és átadására.¹²

1952 októberének végén újabb 131 koreai ösztöndíjas érkezett meg Budapestre, akik a Zsombolyai utcai diákothonban kerültek elhelyezésre. Pár nappal később Rózsa Irén, a Külügyminisztérium Politikai Főosztályának vezetőhelyettese személyesen látogatta meg a diákokat, és több problémára lett figyelmes. A koreai fiataloknak nagy nehézséget jelentett megbarátkozni a számukra ismeretlen magyar ételekkel, így a főosztályvezető-helyettes felszólította a diákothon felelősét, hogy a lehető legsűrűbben biztosítsanak rizst a diákoknak. Mivel ez egy héttel később sem valósult meg, Rózsa Irén leiratban

⁹ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

¹⁰ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

¹¹ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

¹² MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

kérte a Közoktatásügyi Minisztériumot, hogy tegyenek lépéseket a szükséges mennyiségű fött rizs biztosítására. A főosztályvezető-helyettes azt is kérte, hogy sürgősen vigyék orvosi vizsgálatra a koreai diákokat, mivel közülük több maláriások és rühesek.

A fenti csoport még alig érkezett meg Magyarországra, máris napirendre került az újabb ösztöndíjasok fogadása. Pásztor Károly phenjani magyar követ 1953 tavaszán arról számolt be jelentésében, hogy a KNDK kormányának célkitűzéseiről Park Chang-ok magas rangú pártfunkcionárius tájékoztatta az országba akkreditált nagyköveteket.¹³ Miként Park elmondta, a háborús pusztítások következtében a KNDK területén összesen 19 felsőoktatási intézmény és szakiskola maradt, a hallgatók száma pedig a háború előtti 3000-ról 1500-ra csökkent. A tanárok egyik faluból járnak át a másikba, több esetben 20 kilométereket gyalogolva. A nehézségeket tetézi, hogy nincsenek megfelelő tanuszerek sem. A fentiek alapján a KNDK kormánya úgy döntött, hogy 1953-ban újabb 1300 diákot szeretnének külföldre küldeni.

A budapesti Pak Den Áj Gyermekotthon létrejötte

1953. február 25-én a budapesti Külügyminisztérium Pásztor Károly phenjani nagykövetnek írt összefoglalójában közölte, hogy a magyar kormány döntése értelmében az ország ismét hajlandó 200 észak-koreai hadiárva befogadására. A Szabadság-hegyen lévő Kim Ir Szen Iskola zsúfoltságát enyhítendő 1953. május 8-án a Húvösvölgyben létrehozták a Pak Den Áj Gyermekotthont. A névadó nem volt más, mint a KNDK Nőszövetségének elnöke, aki az ötvenes évek folyamán az ország második emberének számított.¹⁴ A Pak Den Áj Gyer-

¹³ Park Chang-ok (?–1957): észak-koreai pártfunkcionárius. A szovjet állampolgárságú koreai kádereket tömörítő „szovjet frakció” prominens képviselője volt. 1947-től a Koreai Munkapárt kiadványa, a *Kullocha (Dolgozó)* című elméleti folyóirat főszerkesztőjeként tevékenykedett. 1948-tól a KNDK Legfelsőbb Népi Gyűlésének tagja, majd a háborús évektől a Koreai Munkapárt Központi Bizottságának agitációs és propagandaosztályát vezette. 1956-ban a desztalinizáció jegyében fellépett Kim Ir Szen uralma ellen, nem sokkal később bebörtönözték, majd valószínűleg kivégezték.

¹⁴ Pak Den Áj (Park Jong-ae, 1907–?): koreai kommunista politikussz. Oroszországban született, fiatalon csatlakozott a kommunista mozgalomhoz. 1931-ben a Komintern utasítására tért vissza a Koreai-félszigetre, ahol részt vett a földalatti kommunista szervezkedésben. A japán hatóságok hosszú börtönbüntetésre ítélték. Hagyományosan az úgynevezett „hazai frakcióhoz” tartozott, de nagyon jó kapcsolatai voltak a szovjet állampolgárságú koreaiakat tömörítő „szovjet frakció” tagjaival és a Kim Ir Szen vezette „partizán frakcióval” is. A KNDK Nőszövetségének elnöke lett, a koreai háború idején Sztálin-békédíjjal tüntették ki.



4. Koreai diákok a Zsombolyai utcai diákotthon előtt
(Forrás: Dr. Rim Zang Dong gyűjteménye)

mekotthon lakói a nyár folyamán elsajátították a magyar nyelv alapjait, majd szeptembertől már magyar általános iskolákban folytatták tanulmányaikat. Bikácsy Gergely író *Makacs égitest* című kisregényében a következőképpen emlékezett vissza a Pak Den Áj Gyermekotthon tanulóinak felbukkanására:

1953 őszén koreai gyerekek érkeztek az iskolába, számszerint tizenketten. Az igazgatóság úgy döntött, hogy a legjobb osztályba, a hatodik bé-be fognak járni. Palinak Cang Jong Csan [Chang Yong-chan – CS. M.] lett a szomszédja, Csaninak nevezte el. Tanítás után néhányan mindig elkísérték a koreaiakat a Hűvösvölgy melletti Pak Den Áj Intézetbe. Sokan már az Arirang [Arirang – CS. M.], a híres koreai dalt is velük énekelték.¹⁵

Az idézetben szereplő Arirang című szomorkás népdal az egyik legfőbb koreai nemzeti szimbólum, ami politikai-ideológiai hovatartozástól függetlenül valamennyi koreai számára az összetartozást fejezi ki. A népdal szövege a szerelmesek búcsújáról szól, és csak a japán gyarmati uralom időszakában vált Korea jelképévé. 1926-ban ugyanis Arirang címmel készült egy fekete-fehér mozifilm, ami egy testvérpár sorsán keresztül mutatta be a gyarmati sorba ke-

¹⁵ Bikácsy 1964: 78.

rült ország tragikus helyzetét. A film fő zenei motívumaként a dal a koreai függetlenség és összetartozás szimbólumává vált.

Az észak-koreai diákok beilleszkedése során persze jócskán adódtak konfliktusok is. Miként a Külügyminisztérium 1953 júliusában kelt jelentéséből kiderül, az úttörővasút megnyitóján részt vevő koreai diákok feltűnően barátságatlanok voltak a magyar úttörőkkel. A diákok viselkedése a budapesti koreai követség munkatársaiban is aggodalmat keltett, így kezdeményezték a Kim Ir Szen Iskola tanári értekezletének összehívását. A találkozón Cho követségi titkár elmondta, hogy a tanulók kezdenek „teljesen elvadulni”, ezért alaposabb ideológiai képzést kellene kapniuk. Példaként olyan eseteket hozott fel, hogy amikor a koreai követ meglátogatta a Kim Ir Szen Iskolát, a diákok köszönés helyett elrohantak előle.¹⁶ Konfliktusok a középiskolákban is előfordultak. A budai Petőfi Sándor Gimnáziumban tanító Nemes Nagy Ágnes évtizedekkel később a következőképpen emlékezett vissza a feszültségekre:

Magyar osztálytársaik utálták őket. Utálták őket csak úgy infantilis idegengyűlöletből, utálták rejtett ellenállásból – hiszen ittlétük szüntelen politikai propaganda ürügye volt –, és utálták, mert mindig jó osztályzatot kaptak. Mondják, kérem, hogyan lehet osztályozni egy magyarul csak dadogni tudó személyt Szkhárosi Horvát András 16. századi életművéből? Elprédikáltuk mi ezt százszor magyar diákjainknak: értsétek meg, nem tudnak magyarul, árvák, háborúból jöttek – de hát meg bírja-e érteni egy kamaszgyerek azt a flagráns igazságtalanságot, amit naponta lát, hogy a másik fiú egyetlen mukkanásért megkapja a jelest, őt meg komolyan osztályozzák? Azok az örökös torzsalkodások, titkos verekedések! Amelyeket mindig a mieink kezdeményeztek. Az a poshadtan izzó légkör! Amelyben megfogja a lerongyolt magyar gyerek a koreai fiú sötétkék, szomorúan-meleg egyenkabátját, és azt sziszegi a fülébe: ez is az én apám adójából van.¹⁷

Az egyetemista és főiskolás ösztöndíjasokkal kapcsolatosan ilyen jellegű konfliktusok kevésbé fordultak elő. Az ő beilleszkedésük sokkal zökkenőmentesebb volt, nehézséget inkább a nyelvi korlátok jelentettek. Erről számolt be az egyik volt észak-koreai ösztöndíjas hallgató, aki 1953-ban érkezett meg Budapestre. Zang Gi Hong tanulmányait a Műszaki Egyetem kultúrmérnöki szakán folytatta, majd az 1956-os forradalom aktív résztvevőjeként Ausztriába menekült. 2012 tavaszán e sorok írója személyesen tudott találkozni az idős férfival,

¹⁶ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

¹⁷ Nemes Nagy 2004: 170–171.

akinek tapasztalatait több órás életútinterjúban sikerült rögzíteni. Zang úr a következőket mondta el a megérkezés utáni időszakról:

Nekem a legnagyobb nehézséget a magyar nyelv tanulása jelentette. A magyar nyelv talán a világ egyik legnehezebb nyelve. A következőképpen tanultunk magyarul: a koreaiak közül sokan tudtak japánul, volt koreai–japán szótárunk is. Mivel akkor még nem volt magyar–koreai szótár, a japán–orosz szótárát vettük igénybe, majd pedig az orosz–magyart. Amikor megérkeztünk Budapestre, akkor egy évig magyar nyelvi előkészítésben részesültünk. A Móricz Zsigmond körtér közelében volt a diákszállónk, ahol egy tanárnő tanította nekünk a magyar nyelvet. Oroszul tartotta az órákat, a magyar nyelvtant oroszul magyarázta. El tudja képzelni, hogy mennyire nehéz lehetett nekünk? Mi nem is tudtunk oroszul, szóval rettentően nehéz volt. A tankönyv egyetlen oldalának lefordítása egész éjszakás munkát jelentett. Abban az időszakban én csak két–három órát aludtam éjszakánként.¹⁸

Zang Gi Hong és évfolyamtársai a Műszaki Egyetem Vásárhelyi Pál Diákotthonában laktak. Az észak-koreai diákok anyagi ellátásáról, valamint körülményeiről az idős férfi a következőket mondta el személyes találkozásunk alkalmával:

Amikor megérkeztünk Budapestre, mindenekelőtt elvittek bennünket egy áruházba, ahol mindenki kapott egy rend ruhát, ami tartalmazott egy öltönyt, egy inget, egy nyakkendőt, valamint egy kalapot. És egy pár cipőt is. Az egyetemi előadásokat mindig öltönyben, megkötött nyakkendővel hallgattuk, nagyon elegánsan. Mintha Oxfordban lettünk volna. Amerikában ez nem volt jellemző. A magyar diákok kétségkívül irigyeltek minket a ruházatunk miatt. [...] A magyar és a koreai diákok ösztöndíjában nem volt releváns különbség. A költőpénzünk nagyon kevés volt. Hétvégente például nem volt elegendő pénzünk arra, hogy elég kenyeret vásároljunk. Péntek esténként, vacsorakor kaptunk hétvégére egy kisebb kenyeret, tejet, de állandóan éhesek voltunk. A költőpénzünket villamosra, hajvágásra, pár üveg tejre költöttük. Nagyon kevés volt. [...]

Minden péntek este a kollégiumunkban volt egy kis táncolás, ez volt az egyetlen közösségi élet abban az időszakban. Minden péntek este egyetemisták, főiskolások, de még középiskolások is eljöttek szóra-

¹⁸ A szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29

kozni. Fiúk, lányok, eljöttek és csárdást táncoltak. Együtt csárdást táncoltunk, ennyi volt a közösségi élet.¹⁹

A beilleszkedés a főiskolás-egyetemista korosztály esetében tehát jól sikerült. Erre utal a Külügyminisztérium 1954 márciusában kelt leirata is, ami arról tájékoztatja az Oktatásügyi Minisztériumot, hogy a koreai ösztöndíjas hallgatók nem voltak megfelelően felkészítve a magyarországi osztályharc aktuális helyzetére. A dokumentum megfogalmazása szerint a „legtöbb koreai diák azt hiszi, hogy Magyarországon mindenki jó barát”. A Zsombolyai utcai diákotthonban lakó koreai egyetemisták politikai-ideológiai felügyeletét végül is a DISZ (Dolgozó Ifjúság Szövetsége) XI. Kerületi Bizottsága vállalta el. Ennek értelmében a DISZ-es aktivisták havonta egyszer előadásokat tartottak Magyarország politikai-gazdasági helyzetéről, valamint az ifjúság szerepéről. Ilyen előadások a Műszaki Egyetemen és az ELTE karain is zajlottak, bár a koreai hallgatók alig látogatták őket.²⁰ Az Oktatásügyi Minisztérium úgy vélte, hogy az érdeklődés hiánya a koreai diákok gyenge nyelvtudására vezethető vissza.

Meg kell említeni azt is, hogy az időközben nagykövetségi szintre emelkedett budapesti észak-koreai misszió korántsem szorgalmazta, hogy a koreai diákok elmélyedjenek a magyar politikai helyzet tanulmányozásában. A nagykövetség ugyanis felismerte, hogy a Magyar Dolgozók Pártjában zajló belső viták komoly hatást gyakorolhatnak a koreai egyetemistákra és főiskolásokra is. A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint 1954. május 20-án a Koreai Munkapárt Központi Bizottsága azzal a kéréssel fordult a Magyar Dolgozók Pártjához, hogy a Magyarországon tartózkodó és MDP-tagsággal rendelkező koreai diákok egyelőre ne vegyenek részt az MDP pártéletében.²¹

Személyes emlékek a koreai diákokról

E sorok írója 2012 őszén egy monográfiában foglalta össze a koreai hadiárva-
kal és vendéghiákokkal kapcsolatos információkat.²² A könyv megjelenését követően számos megkeresést kaptam olyan idős hölgyek és urak részéről, akik az 1950-es években együtt tanultak koreai diákokkal. A következőkben ezeket a visszaemlékezéseket fogom bemutatni.

¹⁹ A szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29.

²⁰ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

²¹ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

²² Csoma 2012.

Perjesi Tibor 1956-os Széna téri forradalmárt Szentes közelében, a tanya-világban sikerült felkeresnem, hogy rögzíthessem emlékeit koreai osztálytársaiival kapcsolatosan. Perjesi úr a következőképpen emlékezett vissza a Város-majori Általános Iskolába érkezett koreai diákokra:

Az általános iskola ötödik osztályában, 1953-ban kerültek hozzánk a koreai fiúk. Érdekes volt, ahogy megjelentek, hisz korábban egyáltalán nem találkoztunk ázsiaiakkal. Azt láttuk, hogy jóval idősebbek nálunk, fejlettebbek is. Volt köztük olyan is, aki már-már férfias vonásokkal is rendelkezett. Az én padtársam egy Son Pyong-un nevű fiúcska lett. Ahogy elkezdődött a tanítás, először az volt nagyon furcsa, ahogyan magyarul beszéltek. Gyakorlatilag nekünk az lett volna a dolgunk, hogy a koreaiak velünk beszélgetve még jobban tanuljanak meg magyarul, de nem ez történt. Mi tanultunk meg törve magyarul beszélni, ami miatt többen intőt is kaptunk. [...]

Az iskolánk a fogaskerekű végállomásánál volt, új osztálytársaink villamosbérletet kaptak, hogy utazhassanak a fogaskerekűn. Akkoriban nagy papírhiány volt, de elegendő tinta sem állt rendelkezésre. A koreai gyerekek ezt a kérdést ügyesen megoldották: a tintaceruzát feloldották vízben, és azzal tudtunk írni. Annyira megkedveltem ezt a megoldást, hogy később is gyakran alkalmaztam ezt. [...]

A felügyelő pedagógusuk nagyon vigyázott rájuk, a tanítás után nem lehetett elmenni a játszótérre egy kicsit focizni, vagy ilyesmi, hanem rögtön indulniuk kellett. Mondhatom, hogy katonásan sorba álltak, majd indultak a fogaskerekű felé. Nagyon nagy fegyelem volt náluk. Nem mondták el, hogy miként telnek azok a napok, amikor nincsen tanítás.²³

Perjesi úr a fentebb említett Son Pyong-unon kívül még két koreai diákra emlékezett név szerint: Ri The-okra és Kim Sae-jongra. Az 1956-os forradalom-ban aktívan részt vevő Perjesi úr emlékeire később még visszatérünk.

A Marczibányi téri általános iskola egykori diákja, Sillay István úr levélben osztotta meg velem személyes élményeit a koreai diákokról.²⁴ Sillay úr úgy emlékezett vissza, hogy a koreai diákok rendkívül jól beilleszkedtek az osztály életébe. Ebben az is benne volt, hogy bemutatásuk nagyon kedvező volt, valamint az egzotikum varázsa is hatott rájuk. A koreai diákoknak külön szerep jutott az iskolai ünnepek alkalmával, amit mindenki természetes dologként fogadott el. Sillay úr közel hatvan év távlatából három koreai osztálytársára

²³ Forrás: a szerző interjúja Perjesi Tibor 1956-os forradalmárral Szentes környéki lakóhelyén, 2012. október 31.

²⁴ Sillay István levele a szerzőnek 2012. október 29-én.

tudott pontosan visszaemlékezni: Shin Kyung-chulra, aki alacsony termete ellenére rendkívül aktív volt az osztályban, Park Chung-huira, aki a félsziget déli részén lévő Puszanból származott, valamint egy harmadik fiúra, aki a koreaiak „esze és vezetője” volt.

Szintén levélben számolt be emlékeiről Steiner Józsefné Ilona is, aki az 1950-es években a Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémián tanult együtt három koreai diákkal: egy Yu Kyung-ae nevű lánnyal, valamint két fiúval, Kim Bong-huival és Chang Tae-hoval.²⁵ A koreai diákok kijelölt gyámja Keszthelyen a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének egyik helyi képviselője volt, aki gyakran meghívta vendégségbe a diákokat. Steiner Ilona visszaemlékezése szerint a koreaiak a forradalom kitörése után nyomtalanul eltűntek. Mint később megtudta, Yu Kyung-ae Moszkvában folytatta tanulmányait, Kim Bong-hui pedig Vonszanban járt kertészeti egyetemre. Steiner Ilonának köszönhetően több olyan emlékkönyvbeli rajzot és bejegyzést sikerült dokumentálnom, amelyek egyértelmű bizonyítékát adják a koreai és a magyar csoporttársak között kialakult szoros barátságoknak.

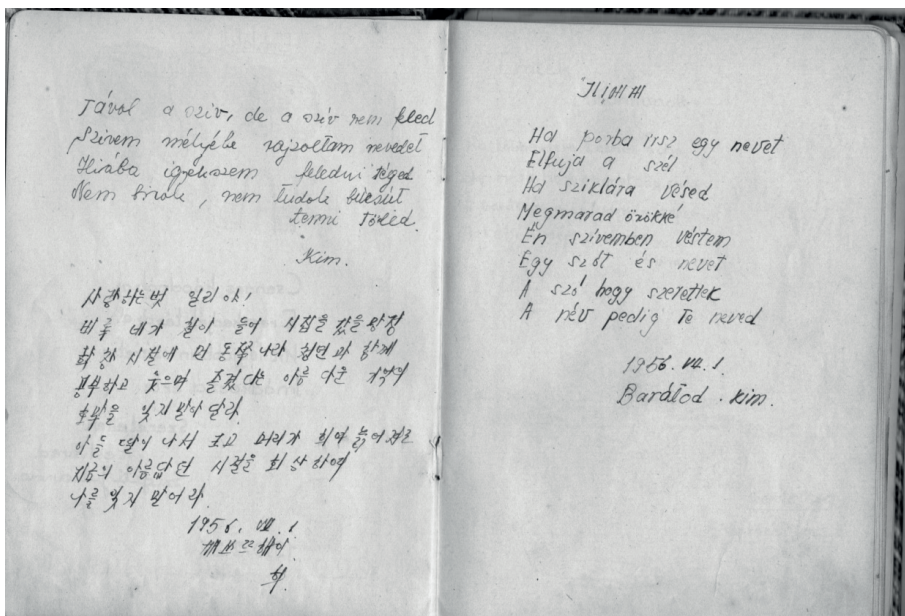


5. Koreai tanulók a Marczibányi téri Általános Iskola VII.a osztályában
(Forrás: Sillay István gyűjteménye)

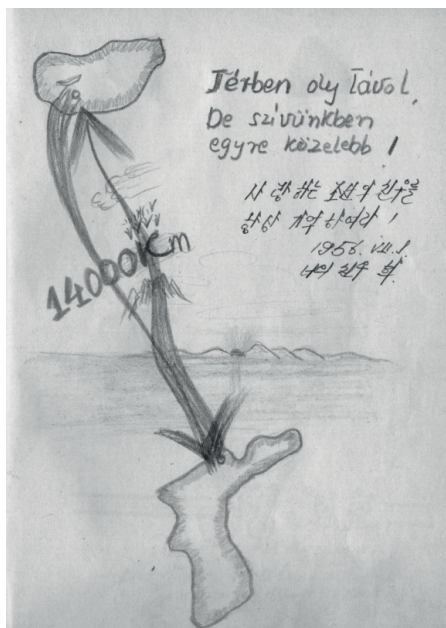
²⁵ Steiner Józsefné Ilona levele a szerzőnek 2012. október 26-án.



6. Yu Kyung-ae koreai diáklány és Steiner Józsefné Ilona
(Forrás: Steiner Józsefné Ilona gyűjteménye)



7. Kim Bong-hui koreai diák bejegyzése Steiner Józsefné Ilona emlékkönyvébe
(Forrás: Steiner Józsefné Ilona gyűjteménye)



8. Kim Bong-hui koreai diák rajza Steiner Józsefné Ilona emlékkönyvében
(Forrás: Steiner Józsefné Ilona gyűjteménye)

Az ezerkilencszázötvenhatos esztendő

Az ezerkilencszázötvenhatos esztendő kezdetén a társadalom elfojtott feszültségei a mindennapi élet szinte minden területén megnyilvánultak, így az észak-koreai diákok és magyar társaik viszonyában is. Az évtized első felére jellemző Korea-kultusz nemcsak megkopott, hanem egyre gyakrabban történtek konfliktusok és atrocitások is. A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint 1956. február 20-án a Külügyminisztériumból Rózsa Irén főosztályvezető-helyettes levélben értesítette az Oktatásügyi Minisztériumot, hogy nemkívánatos eseményekre került sor koreaiak és magyarok között. A KNDK budapesti nagykövetségének tanácsosa ugyanis felkereste a Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályát, ahol elmondta, hogy 1955 decembere óta háromszor értesültek arról, hogy koreai diákok és magyar társaik között verekedés történt. Először a Kertészeti Főiskolán, majd a Műszaki Egyetem Gépészeti Karán, végül pedig Nagykanizsán a Gépipari Technikumban. A tanácsos persze elismerte, hogy a koreai diákok sem tökéletesek, hisz volt köztük olyan, aki megpróbált külföldre menekülni.²⁶ A disszidálási kísérlet

²⁶ MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz.

részletei a levéltári dokumentumokból sajnos nem derülnek ki. A koreai diplomata megjegyzése ugyanakkor bizonyítja, hogy a szocialista tömb elhagyásának gondolata már az 1956-os forradalom kitörése előtt is megfordult egy-két koreai ösztöndíjas fejében.

1956. február 20-án a Külügyminisztérium főosztályvezető-helyettese azt kérte az oktatásügyi tárcától, hogy fokozott „politikai nevelő munkával” vegyék elejét a koreaiak és a magyarok közti nemkívánatos eseményeknek. A magyar diákokat egyrészt fel kell készíteni a koreai nép iránti megbecsülésre, de a koreaiakat is rá kell vezetni a magyarországi eredmények tiszteltetére. A dokumentum szerint ugyanis korábban előfordult olyan, hogy a koreai diákok „gyerekes módon” lekicsinylően vélekedtek a magyar viszonyokról. Az Oktatásügyi Minisztérium 1956. március 3-án levelet küldött a külügyminiszter első helyettesének, miszerint kivizsgálták a Műszaki Egyetemen történeteket. Kiderült azonban, hogy a verekedésért a koreai hallgatók a felelősek, az esetet így nem jelentették az egyetemi szerveknek. Az Oktatásügyi Minisztérium azt kérte a külügytől, hogy az esetre mindenképpen hívják fel a budapesti koreai nagykövetség figyelmét is.²⁷

1956 márciusában több mint 300 koreai egyetemista és 500 középiskolás tanult Magyarországon, valamint voltak még általános iskolás diákok is. Mindösszesen csaknem 1000 koreai tanulhatott Magyarországon. Ez a szám magasnak tűnik ugyan, de a környező szocialista országokkal összehasonlítva alacsonyabbnak tekinthető. A phenjani magyar nagykövetségen dolgozó Sövény Aladár jelentéséből ugyanis kiderül, hogy Csehszlovákiában 1391 koreai diák (800 hadiárva, 241 ipari tanuló, valamint 350 főiskolás) tanult, míg Romániában 2200 koreai diák (1800 hadiárva és 400 főiskolás) folytatott tanulmányokat.²⁸

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint a koreai diákok éveken keresztül tartó magyarországi taníttatása komoly költségekkel járt. A felsőoktatásban tanulókkal kapcsolatos összkiadás elérte a 37,8 millió forintot. A Kim Ir Szen Iskola és a Pak Den Áj Gyermekeketthon működésével kapcsolatos költségek pedig 18,6 millió forintra rúgtak.²⁹ A fentiek alapján a Külügyminisztérium arról tájékoztatta a phenjani magyar nagykövetséget, hogy foglalkozni kell azzal a gondolattal, hogy az 1957-es évtől meg fognak változni az ösztöndíjasok fogadásának feltételei. A KNDK budapesti nagykövetségének tanácsosa ezzel párhuzamosan közölte a Külügyminisztériummal, hogy 1957-től már csak kisszámú ösztöndíjast terveznek Magyarországra küldeni.³⁰

²⁷ MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz.

²⁸ MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz.

²⁹ Faludi 1992: 128.

³⁰ MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz.

A magyar forradalom és a koreai diákok

A forradalommal foglalkozó tudományos művekben alig, a szépirodalmi alkotásokban viszont valamivel gyakrabban szerepel az észak-koreai diákok kérdésköre. Az utóbbiak esetében persze nagyon nehéz megkülönböztetni a tényleges emlékeket a fikciótól. Csaknem hatvan év távlatából nem volt egyszerű vállalkozás annak a maroknyi szemtanúnak a felkutatása, akik visszaemlékezésükkel ki tudták egészíteni a korszakkal kapcsolatos ismereteinket. Természetesen az elsősorú célkitűzésem az volt, hogy kapcsolatba kerülhessek azokkal az egykori észak-koreai vendégdiákokkal, akik az 1956-os események részesei voltak, majd a forradalom bukását követően nyugatra menekültek. A korábban már említett Zang Gi Hong volt műegyetemi hallgatóval Franciaországban sikerült személyesen találkoznom, majd pedig több mint négyórás, digitális videokamerára rögzített interjút készítenem. A férfi első feleségét, a szintén 1956-os emigráns Dr. Edith Zang asszonyt az Egyesült Államokban sikerült elérnem, aki számos új részlettel egészítette ki a korszakkal kapcsolatos ismereteimet. Dr. Rim Zang Dong úrral, egykori szakiskolai tanulóval Németországban tudtam beszélgetni. Herzum Péter nyugalmazott televíziós rendezővel, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével az ELTE BTK Koreai Tanszékén készítettem interjúkat. Továbbá fontos információkat kaptam Prof. Dr. Nemes György nyugalmazott traumatológus főorvostól, aki a Budapesti Orvostudományi Egyetemen 1953–1959 között tanult hallgatók életútját kutatta. A rendelkezésre álló információkat egybevetve kijelenthető, hogy észak-koreai diákok segítették a felkelők küzdelmét Budapesten a Móricz Zsigmond körtéren, a Széna téren, a Tűzoltó utcában, valamint Veszprémben.

A Móricz Zsigmond körtéren lezajlott eseményeket meghatározta a Műszaki Egyetem, valamint annak diákszállójának közelsége. A körtéren harcolóknak segítséget nyújtó észak-koreai állampolgár történetéről elsőként 1956 decemberének utolsó napjaiban, az Amerika Hangja rádióadó műsorában lehetett hallani. A rádióban név nélkül említett 24 éves koreai fiúról csupán anynyi hangzott el, hogy a mandzsúriai határvidéken született, majd katonai szolgálatát teljesítve 1954-ben Magyarországra kerülhetett. Tanulmányait a Műszaki Egyetemen folytatta. A koreai állapotokhoz képest Magyarországot nagyon fejlettnak találta, és csak magyar csoporttársaitól szerzett tudomást az országban uralkodó általános elégedetlenségről. A forradalom kitörésekor a Móricz Zsigmond körtéren kézigránát és aknavető használatára tanította a szabadságharcosokat, valamint géppisztollyal küzdött a szovjet csapatok ellen.³¹

³¹ Egy észak-koreai származású menekült elbeszélése. MTI Bizalmas Tájékoztató. 1956. december 29.

A fenti rádióadásban szereplő észak-koreai diák minden valószínűség szerint a már említett Zang Gi Hong volt, bár ő az adásban elhangzottakkal ellentétben 1953-ban érkezett Magyarországra. Beszélgetésünk során az idős férfi a következőképpen emlékezett vissza a több mint ötvenöt évvel ezelőtti eseményekre:

1956 őszén a forradalom a mi egyetemünkön, a mi szakunkon kezdődött. A civil mérnöki tanulmányokat folytató hallgatók indították el az eseményeket, a vezető pedig az én szobatársam volt. A különböző szakokon tanuló diákokkal közösen nyomtattuk ki a követeléseket. Emlékszem az utolsó előadásra, ami október 23-án reggel 9 órakor kezdődött. Tudtuk, hogy ki fog robbanni a forradalom. Az utolsó órát Csolnokyi Tibor professzor tartotta volna, akinek több felmenője is nagyon fontos szerepet töltött be Budapest történetében. [...] Ősz hajú, tekintélyt parancsoló professzor volt. Bejött az előadóterembe, de mi tudtuk, hogy nem lesz előadás. A delegációnk egy diáklány vezetésével átadta neki a követeléseinket, de ő pontosan tudta, hogy miről van szó. Könnyű szökött a szemébe és csak annyit mondott: – Nagyon vigyázzanak magukra! [...] Mi előzőleg már megállapodtunk, hogy a Bem-szoborhoz fogunk menni. Csolnokyi Tibor professzor tudta ezt. Délután indultunk a Bem-szoborhoz, a felrobbantott Erzsébet-híd mellett haladtunk el. Aznap este az ávósok már elkezdték a lövöldözést, az én kollégiumi szobám pedig 11–12 óra körül már tele volt gépfegyverekkel. Tudja, honnan szereztük a gépfegyvereket? A Csepel-szigetről. A sziget mint kiemelt ipari terület rendelkezett fegyverraktárakkal, a forradalmárok pedig egy teherautót küldtek a fegyverekért. És ők kinyitották a raktárakat és odaadtak mindent. Hogy miért az én szobámba hozták? Mert a szobatársam az események egyik vezetője volt. [...] A diákok és a forradalmárok a kollégiumba jöttek fegyverekért, azonban nem tudták használni őket. Ezek a koreaiul *tabalchong*nak nevezett dobtáras géppisztolyok voltak, a szobám ajtajában állva mutattam meg nekik, hogyan kell biztonságosan tárat cserélni. 51 vagy 52 lövedék volt egy tárban. Hallottam, hogy valahol baleset is történt, mert a diákok nem tudták biztonságosan kezelni a fegyvereket, és az egyik a saját társát sebezte meg.³²

A forradalmi eseményeknek, így a Móricz Zsigmond körtéren történekmek is persze két oldaluk van. Ezt támasztja alá Rátkai Ferenc magyar diplomata szóbeli közlése, aki még évtizedekkel ezelőtt egy idős pedagógustól hallotta a kö-

³² A szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29.

vetkező visszaemlékezést: A körtér közelében lévő Ménesi úti diákszállón – vélhetően a jelenlegi Táncsics Mihály Kollégium épületében – észak-koreai diákok voltak elszállásolva, akikre a fent említett pedagógus vigyázott. A forradalom napjaiban a koreaiak közül néhányan megpróbáltak lejutni a Móricz Zsigmond körtéren lévő talponálló étterembe, aminek során atrocitás érte őket. A dolog nem rasszista indíttatású volt, hanem egyszerű külföldiellenes támadás. Azzal inzultálták a koreai diákokat, hogy ittlétükkel a magyar kortársaik előtt vesznek el a férőhelyeket. Az idős pedagógus elmondása szerint a forradalom hátralévő napjai során bezárva tartotta a koreai diákokat, hogy nehogymint utcai inzultusba kerüljenek. A koreaiakkal szembeni idegenellenesség felbukkanásáról egy kínai külügyi jelentés is beszámol. A Csehszlovákiában lévő kínai nagykövetség 1956. november 5-én kelt jelentése egy kínai artistacsoport vezetőjét idézi, aki a forradalom napjaiban Magyarországon tartózkodott:

A tömegek úgy vélték, hogy minden, amit Rákosiék tettek, csak rossz volt. Rákosiék kezdeményezésére koreai árvákat hoztak ide, és azt akarták, hogy a magyarok neveljék őket, ezért azt követelték, hogy menjenek haza.³³

A Széna téren lezajlott összecsapásokkal kapcsolatosan több forrás is említést tesz a felkelők mellett felbukkant észak-koreai diákokról. Mezey Katalin költő 1956-os élményeire visszaemlékezve arról számolt be, hogy koreai diákok rendszeresen meleg ételt vittek a harcosoknak. A költő évtizedekkel az események után a következőket írta:

Egyik nap híre járt, hogy milyen rendesek ezek a koreaiak! Nagy üstökben ketten-ketten viszik a gulyást a Ludovikából a Széna téri forradalmároknak. Bátyámmal kiszaladtunk, hátha még látni őket. Nekünk is jutott még az elszánt, szinte elkeseredett képű, fekete hajú, alacsony férfiak látványából, akik nagy iramban haladtak a gőzölgő üstökkel, a fedetlen, bordó fényű gulyással, miközben szabad hónuk alatt jókora kenyert szorítottak. Bár az első napokban a helybelieknek is gyalog kellett lebaktatniuk kenyérért a Széna térre, ami ide legalább háromnegyed óra járásnyira volt – míg el nem kezdődött a háború az orosz tankok és az állásaikat kiépítő forradalmárok között, és emiatt be nem zárt a pékség –, mindenki elismeréssel nézte a hadszíntérről oda- és visszagyalogló, kommunistának tartott, de most hozzánk átállt távol-keletieket.³⁴

³³ Vámos 2008: 235.

³⁴ Mezey 2004: 5–7.



9. A szerző és Zang Gi Hong beszélgetése
(Forrás: Nam Sun-mi felvétele)

A Széna téren felbukkant koreai diákok egy része vélhetően a közeli Petőfi Sándor Gimnázium tanulója volt. Az egyik legkonkrétabb visszaemlékezés Nemes Nagy Ágnes egyik tanítványától származik. Tamás Mihály a magyar-tanárnőről írt nekrológiájában név szerint említi egykori észak-koreai osztálytársait. Külön kiemeli egy Kim Ok nevű fiút, aki értesülései szerint együtt harcolt a Széna téri felkelőkkel.³⁵ A fiú minden bizonnyal az a tanuló, akit Nemes Nagy Ágnes korábban idézett visszaemlékezésében Shakespeare *Lear király* című műve kapcsán megemlített. A Petőfi Sándor Gimnázium koreai tanulóinak részvételét a Széna téri eseményekben egy másik osztálytárs visszaemlékezése is alátámasztja. Fekete Géza szobrászművész elmondása szerint koreai osztálytársai a forradalom alatt a Széna térről telefonáltak Barátosi Béláné osztályfőnöknek, hogy hatalmas bajba keveredtek.³⁶ Mint fentebb már említésre került, 2012 októberében személyesen felkerestem a Szentés környéki tanyavilágban Perjesi Tibor egykori Széna téri forradalmárt. Az idős férfi

³⁵ Tamás 1999: 1437–1441.

³⁶ A szerző interjúja Fekete Géza szobrászművésszel a budapesti XO Bisztróban, 2011. november 14.

elmondta, hogy a Széna téren három koreai osztálytársa is segítséget nyújtott a barikádok építésénél.³⁷

A Tüzoltó utcai felkelők soraiban felbukkanó távol-keleti fiatalokról először 1992-ben esett szó. A Történelmi Igazságtétel Bizottság katonai tagozatát képviselő Tankó Tibor vezérőrnagy egy ünnepi beszédében beszámolt arról, hogy a Tüzoltó utcában észak-koreai diákok vettek részt a küzdelemben, sőt kínai fiatalokról is említést tett. A volt szabadságharcos állítását illusztrálандó bemutatott egy H. Mu-lam névre szóló nemzetőr-igazolványt is, amit egy 31 éves távol-keleti nő részére állítottak ki. A dokumentumon Angyal István – később kivégzett – parancsnok és Kopácsi Sándor rendőrfőkapitány aláírása szerepel. A nemzetőr-igazolvány tulajdonosa a kínai Shandong-félszigeten született, de Herzum Péter nyugalmazott televíziós rendező, a Tüzoltó utcai események szemtanúja szerint valószínűleg koreai nemzetiségű lehetett.³⁸ A múlt század első felében ugyanis milliós nagyságrendben éltek koreai nemzetiségű emberek Északkelet-Kína területén, így a Shandong-félszigeten is, majd a második világháborút követően nagy részük a KNDK állampolgára lett. A Magyarországon tanult koreai diákok közül többen rendelkeztek hasonló múlttal, a koreai mellett anyanyelvi szinten beszélték a kínai nyelvet is. A fennmaradt nemzetőr-igazolványon szereplő név egyébként minden bizonnyal álnév: tulajdonosa egy 4. századbeli legendás kínai amazon, a férfiruhában harcoló Hua Mulan nevét vette kölcsön.

Csaknem hatvan év távlatából természetesen szinte lehetetlen beazonosítani, hogy melyik intézményből jöhettek a forradalmároknak segítő koreai fiatalok. A korábban már említett Dr. Rim Zang Dong egykori szakiskolai tanuló visszaemlékezéséből ugyan kiderül, hogy a forradalmat megelőzően több mint húsz csoporttársával együtt a Baross utca közelébe költöztették őket, lakhelyük tehát nem volt messze az Üllői úttól és a Tüzoltó utcától. Rim úr állítása szerint ugyanakkor a harcok kiszélesedése miatt csoporttársaival együtt bezárták őket a kollégiumba, így az eseményeket végül csak az ablakból tudták figyelemmel kísérni. Az idős férfi személyes találkozásunk alkalmával a következőképpen emlékezett vissza a történetekre:

A forradalom során egy héten keresztül be voltunk zárva az épületbe, semmilyen enivalónk sem volt. Azokban a napokban olyan volt, mintha börtönben lettünk volna. Körülbelül húsz koreai technikumi tanuló és sok magyar diák volt a kollégiumban. Az ablakból kinézve láttuk, ahogy

³⁷ A szerző interjúja Perjesi Tibor 1956-os forradalmárral Szentés környéki lakóhelyén, 2012. október 31.

³⁸ A szerző interjúja Herzum Péter szemtanúval az ELTE BTK Koreai Tanszékén, 2011. szeptember 19.

kint zajlik a harc, szemben volt egy saroképület, ahonnan folyamatosan lőttek. November 4-én a szovjetek lerohanták Budapestet, az épületek felett szovjet vadászgépek húztak el, az utcán pedig holttestek hevertek. Közülünk senki sem sérült meg. Nem is tudtunk kimenni, csak meghúztuk magunkat. Később hallottuk, hogy a szovjeteknek sok kenyérük van, ezért tőlük kértünk, amit megosztottunk a magyar diákokkal is.³⁹

Az események óta hiába telt el csaknem hatvan év, úgy tűnik, hogy a történetek pontosítása még mindig érzékeny témának számít. Ebben nyilvánvalóan közrejátszik a KNDK-ban talán még életben lévő résztvevők iránt érzett aggodalom is. A KNDK lakosságának várható élettartamát figyelembe véve ugyanakkor az egykori vendégdiákok életben találására vajmi kevés esély mutatkozik. Szintén nehezen pontosítható az a visszaemlékezés, ami a pesti oldal egy másik pontjához, Újpesthez kötődik. Lányi Zsolt egykori kiszgazda országgyűlési képviselő egy 1956-os témájú interjújában közölte, hogy a forradalom napjaiban az Újpesten lévő Disműbörgyár Munkástanácsának titkáraként tevékenykedett, és személyesen találkozott a felkelők mellé álló koreai diákokkal. Az egykori politikus a következőképpen emlékezett vissza a történetekre:

Nagyon megható dolog volt, hogy a Vas- és Fémipari Iskolában a nemzetközi segítséggel tanuló koreai diákok a magyar forradalom mellé álltak. Mi mondtuk nekik, hogy menjenek el, mert ez a mi dolgunk. De ők azt válaszolták: nem, és részt vettek a forradalomban, velünk harcoltak.

A negyven koreai diák fegyvert kért, hogy mellettünk vannak és segítsenek. Nem tudom, mi történt velük a forradalom leverése után.⁴⁰

Több forrás is alátámasztja, hogy észak-koreai diákok vettek részt a harcokban Veszprémben is. A Veszprémi Vegyipari Egyetemen összesen 15 koreai diák tanult, akik a várban lévő két diákszálló egyikében laktak. Paczolay Gyula egyetemi docens kutatásai szerint a november 4-én megindult kétirányú szovjet támadás során a veszprémi fiatalokkal válllvetve harcoltak a túlerő ellen. Ezt Mészáros Gyula helytörténész kutatásai is alátámasztják, aki monográfiájában konkrétumok említése nélkül a következőket írta:

A veszprémi várban a magyarok oldalán harcoltak néhányan, nagy harci tapasztalattal rendelkező olyan személyek is, akiknek nemzetisége még 1996-ban sem közölhető, miután nemzettestvéreik 1996-ban azt kérték [...] hogy nemzetiségük ne kerüljön nyilvánosságra...⁴¹

³⁹ A szerző interjúja Dr. Rim Zang Dong egykori szakiskolai tanulóval, 1956-os emigránssal Stuttgartban, 2012. június 15.

⁴⁰ Orbán 2001: 132.

⁴¹ Mészáros 2001: 350.

A fentiekből egyértelmű, hogy koreai vendéghallgatókról van szó. Ugyan-
ebben a monográfiában persze jóval konkrétabb információk is felbukkannak.
Kocsis Géza egykori nemzetőr szakaszparancsnok a várban harcoló egyete-
misták fegyverletételére és fogságba kerülésére emlékezve a következőképen
tett említést a koreai diákokról:

Fehér lepedőt vettem magamhoz és kimentem, feltartott kézzel az oro-
szok elé. [...] Ezt követően bennünket lezavartak a szemben lévő kollé-
gium pincéjébe. [...] A pincében körülbelül olyan 2–3 órát lehettünk,
akkor fölzavartak bennünket. [...] Fal mellé állítottak – nem tudtuk,
hogy mi lesz a sorsunk. A fegyverek velünk szemben voltak, de azt tud-
tam, hogy a koreai diákok mivel nagyon jól tudtak oroszul, ezek ilyen
mongolfajta [...] legények voltak, éles vitába bocsátkoztak és nagyon
veszekedtek a minket elfogó szovjetekkel.⁴²

A koreai diákok részvétele derül ki K. Sziij Ferenc egykori nemzetőr vissza-
emlékezéséből is, bár ő személyesen nem találkozott a harcoló koreaiakkal,
csupán másoktól hallott róluk. A szovjet csapatok a Veszprémben elfogott ma-
gyar diákokat Kárpátaljára deportálták, de nem sokkal később hazatérhettek.
Az egykori nemzetőr visszaemlékezése szerint a Veszprémi Vegyipari Egye-
tem decemberben az elutazni készülő koreai diákok búcsúztatására fogadást
rendezett, bár az esemény igazándiból a Szovjetunióból visszatért magyar fia-
taloknak szólt.

Bekísértek bennünket az ebédlőbe, ahol tanárok és tanársegédek között
ott voltak a koreai hallgatók. [...] Ők elég zárt közösséget alkottak, szi-
gorú politikai normák között, annak ellenére, hogy közöttünk éltek.
A zárkózottságuk azonban oldódott olyannyira, hogy egyikük, másikkal
a várbeli harcoknál – ahogy a többiek beszélték – jól kamatoztatta a
harctéri tapasztalatait.⁴³

Röplapok a phenjani Kim Ir Szen Egyetemen

Ezerkilencszázötvenhat októberének végén a budapesti példa ragadóssá válá-
sától tartó phenjani vezetés végül is radikális döntésre szánta el magát: vala-
mennyi Magyarországon tanuló koreai diákot hazahívják. November 12-én
Kim Ir Szen levélben biztosította támogatásáról a Kádár János vezette Forra-
dalmi Munkás-Paraszt Kormányt. Kim közölte, hogy a KNDK gazdasági se-

⁴² Mészáros 2001: 358–359.

⁴³ K. Sziij 2003: 46.

gítséget kíván nyújtani Magyarországnak, így egymillió rubel értékben Bulgáriában vásárolt ablaküveget és cementet fognak Budapestre küldeni. Több mint ötven év távlatából a cement küldése – legalábbis ami a Kádár-rendszer megszilárdítását illeti – akár szimbolikus lépésnek is tekinthető.⁴⁴

Több jel mutat arra, hogy az észak-koreai diákok nem voltak teljesen egységesek a forradalom támogatásában. A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint a Műszaki Egyetemen pár koreai diák azzal indokolta közelgő hazautazását a KNDK-ba, hogy Magyarországon „fasiszta veszélynek” vannak kitéve. Decemberben a Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályának vezetője külön kérte a budapesti koreai nagykövetség tanácsosát, hogy a diákok ne ezzel magyarázzák hazatérésüket. Felix Pál osztályvezető arra kérte a koreai tanácsost, hogy ha a diákok feltétlenül meg akarják indokolni hazatérésüket, akkor inkább hivatkozzanak a magyar gazdaság nehéz helyzetére.⁴⁵

A KNDK döntésének ellenére a Magyarországon tartózkodó koreai diákok túlnyomó többsége maradni akart. Az év utolsó hónapjában egyetemi oktatók és iskolaigazgatók tucatjai küldtek kérvényeket a KNDK budapesti nagykövetségének, amelyben tanítványaik Magyarországi tartózkodásának meghosszabbítását kérték. A Magyar Országos Levéltárban őrzött külügyi jelentések szerint a magyar hatóságok is jobban örültek volna, ha nem kerül sor a koreai diákok hirtelen hazaszállítására. A Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályát vezető Félix Pál egyik jelentésének végén megjegyzi, a koreai diákok attól tartanak, hogy hazatérésük után a KNDK-ban megbízhatatlannak fogják őket tartani. December 18-án Ahn Yong nagykövet a Külügyminisztériumba látogatva elmondta, hogy a diákok további tartózkodásával kapcsolatban olyan sok megkeresés érkezett hozzájuk, hogy az ügyeket nem is továbbították Phenjanba. A Távol-keleti Osztály vezetője ugyanakkor határozottan kérte a nagykövettől, hogy a kéréseket – különösen a házassági ügyeket – küldjék tovább.⁴⁶

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok szerint 1956. december 16-án a Műszaki Egyetem rektorhelyettese, valamint három vezető oktatója külön levélben kérte a KNDK nagykövetségét, hogy Kim Sang-yul harmadéves vegyész mérnök hallgató kivételes jellel befjezhesse magyarországi tanulmányait.⁴⁷ 1957. január 3-án az Egészségügyi Minisztérium levélben fordult a Külügyminisztériumhoz, hogy igyekezzenek közbenjárni a haza-

⁴⁴ A KNDK által a „proletár internacionalizmus” jegyében küldött gazdasági segítség a következő tételekből állt: 100 ezer négyzetméter síküveg, 10 ezer tonna cement, valamint 10 tonna dohányáru. Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 4. doboz.

⁴⁵ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 2. doboz.

⁴⁶ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 2. doboz.

⁴⁷ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

készülő koreai orvostanhallgatók érdekében. Az ötödéves koreaiak kérését tolmácsolva az Egészségügyi Minisztérium azt a javaslatot tette, hogy a hazakészülők tanulmányaik befejezése után a szarivoni magyar kórházban kaphassanak beosztást.⁴⁸ Ez persze nem valósulhatott meg, mivel alig néhány hónap múlva Magyarország befejezte a szarivoni kórház támogatását, az utolsó orvoscsoport pedig hazatért.

Az észak-koreai hatóságok végül úgy döntöttek, hogy 715 diák utazik vissza azonnal a KNDK-ba, de 25 egyetemi hallgató és 89 utolsó éves technikai tanuló még befejezheti tanulmányait. A Magyar Országos Levéltárban fellelt számadatokban ugyanakkor egy kisebb ellentmondás mutatkozik, mert Práth Károly phenjani magyar nagykövet pár héttel később kelt jelentésében a fenti 715 főnél több észak-koreai diák hazatéréséről számolt be.

A Magyar Országos Levéltárban fellelt dokumentumok tanúsága szerint Práth Károly 1957. január 6-án értesült arról, hogy a diákok egy nagyobb csoportja másnap fog megérkezni a KNDK-ba. A nagykövet jelentése szerint a magyar diplomaták a vasútállomáson tudták meg, hogy 21 diák Sopronból Csehszlovákián és a Szovjetunióon keresztül már előzőleg megérkezett. Január 7-én végül is 375 általános és középiskolás tanuló tért vissza. A nagy hideg ellenére a phenjani pályaudvaron hasonló korú iskolások sorakoztak fel, hogy énekszóval köszöntsék a megérkezőket. Január 9-én pedig befutott egy 400 fős szállító szerelvény is. A diákokat mindkét alkalommal Chang Ik-hwan oktatásiügyi miniszterhelyettes és kísérete üdvözölte. A magyar nagykövet a következőket írta a visszaérkezésről jelentésében:

Chang miniszterhelyettes elmondta, hogy a magyar kormány a jelenlegi nehéz körülmények között is mindent elkövetett, hogy biztosítsa a koreai diákok zavartalan hazatérését. Köszönetét fejezte ki a magyar kormány felé, hogy ilyen hosszú ideig biztosították Magyarországon a koreai diákok és árvák tanulását. [...]

Valamennyi hazatért diák különböző helyeken nagyobb csoportokban együtt lesz tartva. A nagyobbak egy hónapos politikai átképzésben részesülnek és azután kerülnek a különböző egyetemekre, technikumokra, hogy befejezzék tanulmányaikat. Valamennyien egészségesen érkeztek meg, és sok szeretettel beszélnek a Magyarországon eltöltött évek emlékeiről. Láthatóan nagyon sajnálják, hogy korábban kellett hazatérniük.⁴⁹

⁴⁸ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

⁴⁹ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

Práth Károly nagykövet megemlítette azt is, hogy az egyik hazatért orvostanhallgató már másnap felkereste a magyar nagykövetséget, hogy magyar újságokat és folyóiratokat kaphasson. Ez az igény több hazatért diák részéről is felmerült, így a nagykövet arra kérte a Külügyminisztériumot, hogy biztosítsák a szükséges napilapokat és folyóiratokat. Práth Károly továbbá felvetette azt is, hogy indokolt lenne Phenjanban egy-két magyar nyelvű könyvtár létesítése, amihez Budapestről ki lehetne szállítani a Kim Ir Szen Iskola magyar nyelvű könyveit. A nagykövet jelentésében külön kiemelte, hogy nagyon fontos a koreai diákok magyar nyelvtudásának megőrzése.⁵⁰

A *Rodong Sinmun* című pártlap 1957. január 10-én adott hírt arról, hogy a Magyarországon kialakult „nehéz helyzet” miatt a koreai diákok visszatértek a KNDK-ba. A nagyobb diákok végül a phenjani Kim Ir Szen Egyetemre kerültek, további sorsukról Andrej Lankov orosz történész kutatásainak köszönhetően van tudomásunk. A történész által publikált szovjet külügyi jelentések szerint 1957. február 7-én a phenjani szovjet nagykövetségen dolgozó Titorenko másodtitkár megbeszéléseket folytatott Yu Song-hunnal, a Kim Ir Szen Egyetem rektorával, akitől több érdekes dolgot hallott. A rektor ugyanis elmondta, hogy a Kim Ir Szen Egyetemen falfirkák és kézzel írt röplapok jelentek meg, amelyek kiállnak a magyar forradalom mellett. Ráadásul a tanórán is problémák adódtak. Miként a szovjet nagykövetség egy másik jelentéséből kiderül, az egyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszékét vezető Song Geun-chan arról panaszkodott, hogy a Magyarországról visszajött diákok „helytelen” kérdésekkel zavarják a szemináriumokat, valamint tagadják, hogy a Kádár János vezette Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány ténylegesen képviselné a magyar népet.⁵¹

A Magyarországról hazaszállított diákok további sorsa

A KNDK-ba hazaszállított több száz diák további sorsáról csupán információredékek állnak rendelkezésre. A Magyar Országos Levéltárban őrzött külügyi jelentések szerint 1957 elejétől sok Magyarországon tanult diák kereste fel a phenjani magyar nagykövetséget. A hazatért hallgatóknak ugyanis nem kevés nehézséggel kellett szembesülniük. Többen arról panaszkodtak, hogy a helyi körülmények között nem tudják befejezni tanulmányaikat. Mások arról számoltak be, hogy a szakmájukhoz szükséges koreai kifejezéseket egyáltalán nem ismerik, csak a magyar szakszavakat tudják. A magyar nagykövetséget

⁵⁰ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

⁵¹ Lankov 2005: 147.

felkereső diákok általános hangulatára jellemző Práth Károly nagykövet jelentésének egyik mondata:

E koreai diákok többségükben rendes fiatal elvtársaknak bizonyultak, de vannak köztük jópáran, akik bizonyos mértékig még mindig az események hatása alatt vannak.⁵²

A diákok számára később egyre nehezebbé vált a kapcsolattartás a magyar nagykövetséggel. Az egyik legjellemzőbb történet a Kim Shi-yong nevű hallgatóhoz fűződik. A koreai diák 1952 és 1956 között a budapesti Iparművészeti Főiskola Textil Tanszékén tanult, de a diákok hazaszállítása miatt nem tudta befejezni tanulmányait. Kim mindenképpen szeretne volna megszerezni a főiskolai diplomát, de a KNDK-ban semmiféle hasonló képzés nem volt, így a tanulmányok befejezésére ott nem nyílt lehetősége. Az egykori diák igyekezett szoros kapcsolatban maradni a magyar nagykövetséggel, így 1959-ben tolmácsként közreműködött az országba látogató magyar irodalmárok és művészek fogadásában.⁵³ Práth Károly phenjani nagykövet szeretne volna állandó tolmácsként is alkalmazni Kimet, de a KNDK Külügyminisztériuma ehhez nem járult hozzá. Kim Shi-yong végül is 1960 áprilisában azzal a kéréssel fordult a magyar nagykövetséghez, hogy vagy levelező úton, vagy Magyarországra visszatérve lehetőséget kaphasson tanulmányai befejezésére.⁵⁴ Práth Károly nagykövet Budapestre küldött jelentéséből kiderül, hogy a Művelődésügyi Minisztériumot képviselő Aczél György phenjani látogatása során fel akarta vetni Kim Shi-yong ügyét a koreai szerveknek, de erre végül nem adódott lehetőség.

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint Kim Shi-yong külön kérte a magyar nagykövetséget, hogy saját költségére megkaphassa a *Népszabadság*, az *Élet és Irodalom*, valamint a *Színház-Művészet* című lapokat. Továbbá kérte, hogy megvásárolhassa a Barcsay Jenő által írt *Művészeti anatómia* című kötetet. A Magyarországon tanult diákok közül többen azzal próbálkoztak, hogy postai úton rendeljenek meg magyar folyóiratokat és szaklapokat. A koreai postahivatalok azonban nem fogadták el a magánszemélyek megrendeléseit, így a magyar nagykövetség is megpróbált közbenjárni a KNDK Külügyminisztériumánál. A diplomaták érdeklődésére a főreferens közölte, hogy külföldi lapokat még a vidéki postahivatalokban is egyszerűen meg lehet rendelni. Práth Károly phenjani magyar nagykövet 1961 áprilisi jelentésében ugyanakkor kiemelte, hogy a külföldi folyóiratok kataló-

⁵² Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

⁵³ 1959-ben a kulturális munkaterv keretében az országba látogatót Berkesi András író, Simon István költő, Hincz Gyula festőművész, valamint Martsa István szobrászművész.

⁵⁴ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz.

gusa csupán a szovjet és a kínai lapokat tartalmazza, kelet-európai kiadványokat egyáltalán nem ismertet. A jelentés szerint az észak-koreai fővárosban élő két magyar feleség által megrendelt szovjet lapok kézbesítését is korlátozták, illetve részben visszamondták. Práth Károly úgy vélte, hogy a koreai hatóságok valuta-takarékossági okokból nehezítik a külföldi kiadványok megrendelését. A budapesti Külügyminisztérium Kim Shi-yong ügyével kapcsolatosan végül arról tájékoztatta Práth Károly nagykövetet, hogy a magyar félnek semmiféle intézkedésre nincs lehetősége, mivel az ügy a koreaiak döntésétől függ. Kim Shi-yong további sorsáról sajnos nincsen tudomásunk.⁵⁵

Mindezzel párhuzamosan Magyarország és a KNDK kapcsolatai fokozatosan kiüresedtek, az 1950-es évek első felére jellemző széleskörű együttműködés soha többé nem tért vissza a két ország viszonyában. Csak az 1970-es években érkeztek ismét koreai egyetemisták Magyarországra, de számuk már meg sem közelítette elődeikét. A cserekapcsolatnak Magyarország és Dél-Korea diplomáciai kapcsolatfelvétele vetett véget, amelynek következtében a KNDK a már ismert gyorsasággal rendelte haza diákjait.

MELLÉKLET

A múlt század ötvenes éveiben magyarországi felsőoktatási intézményekben tanult koreai hallgatók létszáma

Orvostudományi Egyetem	71 fő
Műszaki Egyetem, Építőmérnöki Kar	34 fő
Műszaki Egyetem, Villamosmérnöki Kar	35 fő
Műszaki Egyetem, Gépészmérnöki Kar	45 fő
Műszaki Egyetem, Vegyészmérnöki Kar	39 fő
Műszaki Egyetem, Közlekedési Kar	11 fő
ELTE Matematika, Fizika, Kémia Kar	4 fő
ELTE Nyelv- és Irodalomtudományi Kar	5 fő
Agrártudományi Egyetem	25 fő
Képzőművészeti Főiskola	3 fő
Zeneművészeti Főiskola	2 fő
Színház- és Filmművészeti Főiskola	4 fő
Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem	5 fő
Állatorvostudományi Főiskola	5 fő

⁵⁵ MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/b 8. doboz.

Iparművészeti Főiskola	7 fő
Testnevelési Főiskola	3 fő
Mezőgazdasági Gépmérnöki Főiskola, Budapest	1 fő
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, Gépészmérnöki Kar	9 fő
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, Bánya- és Kohómérnöki Kar	26 fő
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc	27 fő
Veszprémi Vegyipari Egyetem	15 fő
Mezőgazdasági Akadémia, Keszthely	3 fő
Mindösszesen	379 fő

A Művelődésügyi Minisztérium 1960-ban készített összesítése alapján
(Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-15/d 8. doboz)

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Magyar Országos Levéltár

XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 3. doboz
XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 4. doboz
XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 13. doboz
XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 2. doboz
XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 8. doboz

A szerző által készített interjúk és beszélgetések

A szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29.
A szerző interjúja Dr. Rim Zang Dong egykori szakiskolai tanulóval, 1956-os emigránssal Stuttgartban, 2012. június 15.
A szerző beszélgetése Méray Tibor író-újságíróval Párizsban, 2012. december 16.
A szerző interjúja Perjesi Tibor 1956-os forradalmárral Szentes környéki lakóhelyén, 2012. október 31.
A szerző beszélgetése Edith Zang asszonnyal, 2012. március 12.
A szerző interjúja Herzum Péter szemtanúval az ELTE BTK Koreai Tanszékén, 2011. szeptember 19.

HIVATKOZOTT SZAKIRODALOM

- Bikácsy Gergely 1964. „Makacs égitest.” *Tiszta szívvel* I.1: 52–111.
- Csoma Mózes – Osváth Gábor 2011. „Hua Mulan második élete.” *Magyar Nemzet Magazin*. 2011. október 22: 21, 30–31.
- Csoma Mózes 2012. *Koreaiak Magyarországon az 1950-es években*. Budapest: L’Harmattan Kiadó.
- Csoma Mózes 2013. *Honggari Budapesuthuro! 1956nyon honggari hyokmyongkwa pukhan yuhaksengdul*. [Magyarországra, Budapestre! Az 1956-os forradalom és az észak-koreai vendégdiákok. (koreai nyelven)] Szöul: Jimoon Dang Könyvkiadó.
- Faludi Péter 1992. „Magyarország és a koreai háború, 1950–1953.” *Hadtörténelmi Közlemények* 105: 120–130.
- Farber, Barry 2006. „Bureaucratic Horror in 1956 and Today.” www.newsmax.com. 2006. február 23. (letöltés ideje: 2011. december 20.)
- Lankov, Andrei 2005. *Crisis in North Korea: the failure of De-Stalinization, 1956*. Honolulu: University of Hawai’i Press.
- K. Szijj Ferenc 2003. *Túl a Kárpátokon avagy ötvenhatról másképpen: egy résztvevő visszaemlékezései és gondolatai*. [Veszprém]: Közelebb Egymáshoz Alapítvány. Dad.
- Mezey Katalin 2004. „A mosógép.” *Magyar Napló* 16/6: 5–7.
- Mészáros Gyula 2001. *Forradalom és szabadságharc Veszprémben 1956. Tények, dokumentumok, visszaemlékezések*. Veszprém: Művészetek Háza.
- Nemes Nagy Ágnes 2004. „Káin, Ábel, gimnázium.” In: *Az élők mértana*. II. köt. Budapest: Osiris Kiadó, 169–172.
- Osváth Gábor 2004. „A koreaiak magyarságképe és 1956.” In: Birtalan, Ágnes (ed.) *Aspects of Korean Civilization 2*. Budapest: Eötvös Loránd University, Department of Inner Asian Studies, 94–102.
- Osváth Gábor 2006. „The Koreans and the Hungarian Revolution in 1956.” In: *Hungary, Central and Eastern Europe and Korea. Current Issues in Humanities and Social Sciences 17th – 19th July 2006. (The Sixth International Conference of KACEEBS.)* Budapest: Hankuk University of Foreign Studies – ELTE University, 55–64.
- Orbán Éva 2001. *Üzenet a barikádokról*. Budapest: Összmagyar Testület.
- Paczolay Gyula 2006. „Az 1956-os forradalom eseményei a Veszprémi Vegyipari Egyetemen.” *Egyetemünk (Veszprém)* 2006/6: 23, 2006/7: 20–21.
- Rákosi Máttyás 1997. *Visszaemlékezések 1940–1956*. [III. kötet.] Budapest: Napvilág Kiadó.
- Tamás Mihály 1999. „A tanárnő.” *Holmi* 1999/11: 1437–1441.
- Vámos Péter 2008. *Kína mellettünk? Kínai külügyi iratok Magyarországról, 1956*. (História Könyvtár – Okmánytárak) Budapest: História Alapítvány – MTA Történettudományi Intézet.